

Organizacija za europsku sigurnost i suradnju
Misija u Republici Hrvatskoj
Glavni ured

21. svibnja 2002. godine

Izvješće o statusu br. 10

**Ocjena pitanja obuhvaćenih mandatom Misije OEES-a u Republici Hrvatskoj od
12. studenoga 2001. godine**

SADRŽAJ

UVOD	2
SLOBODA MEDIJA	3
ZAKON O MEDIJIMA I CJELOKUPNA SITUACIJA	3
REFORMA HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE (HRT).....	4
PRAVDA I VLADAVINA PRAVA	4
PRAVOSUĐE I PROVEDBA PRAVDE	4
PRAVA NACIONALNIH MANJINA	6
VLADAVINA PRAVA I PODJELA VLASTI.....	6
DRŽAVLJANSTVO I PREBIVALIŠTE	7
RATNI ZLOČINI.....	8
NESTALE OSOBE I EKSHUMACIJE.....	9
POVRATAK, REINTEGRACIJA I POVRAT IMOVINE	9
PREGLED.....	9
POLITIKA POVRATA IMOVINE.....	10
PROBLEMI POVRATA IMOVINE	12
STANARSKO PRAVO	13
OBNOVA	14
BEZUVJETAN POVRATAK	15
PREKOGRAIČNI/REGIONALNI POVRATAK	15
POLICIJSKA PITANJA	16
PREUSTROJ I OBNAŠANJE DUŽNOSTI.....	16
OBUKA I DONATORSKE INICIJATIVE	17
NOVAČENJE I DEMOGRAFSKI PROFIL.....	17
POLICIJSKI CILJEVI U 2002. GODINI.....	17
RAD S NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA	17
ZAKLJUČAK	18
BILJEŠKE	21

UVOD

U izvještajnom razdoblju zabilježeni su pomaci u dijalogu između Misije i Vlade o pitanjima vezanim uz mandat Misije. Vlada je pozitivno odgovorila na ponudu Misije iz prosinca 2001. godine o uspostavi redovnog i strukturiranog dijaloga o pitanjima koja su obuhvaćena mandatom Misije te o suradnji pri utvrđivanju najučinkovitijih načina rješavanja neriješenih problema. Otvoreno je nekoliko drugih komunikacijskih kanala između Vlade i glavnih čimbenika međunarodne zajednice koji bi mogli poslužiti u poboljšanju rada na pitanjima vezanim uz mandat.

Tijekom izvještajnog razdoblja Vlada je predstavila "Akcijski plan za provedbu povrata imovine do kraja 2002. godine" i najavila kako namjerava modernizirati zakone o medijima u skladu s međunarodnim standardima. Nakon neuspjeha u predstavljanju nacрта Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina Saboru početkom ove godine, nakon gotovo dvije godine pripreme, uslijedili su obnovljeni naponi s ciljem usvajanja novog nacрта do kraja ove godine. Vlada izjavljuje kako će ovaj nacrt Zakona, između ostalog, omogućiti veću zastupljenost nacionalnih manjina u Saboru.

Rad na ključnim dijelovima mandata Misije dobio je dodatni poticaj potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između Hrvatske i Europske unije (EU) u listopadu 2001. godine. Mnogi od prioriteta Misije, posebice oni vezani uz pravosuđe te povratak izbjeglih i raseljenih osoba, utvrđeni su u SAA i u prvom Izvješću Europske komisije (EC) o napretku Hrvatske kao preduvjeti za napredovanje Hrvatske u pregovorima prema članstvu u EU. U nekoliko izjava za javnost, ministar za europske integracije istaknuo je potrebu pristupanja problemima pravosuđa, povratka izbjeglica i regionalne suradnje. Obzirom na sličnost zadaća, Misija održava bliske kontakte s predstavnicima EU/EC u Hrvatskoj te s hrvatskim dužnosnicima nadležnim za EU integracije.

Iz kontakata s visokim dužnosnicima Vlade tijekom izvještajnog razdoblja, očito je kako postoji zajedničko uvjerenje kako bi se napredak trebao mjeriti u smislu stvarne provedbe smjernica, te kako Misija s tim u svezi može odigrati važnu ulogu pružajući informacije, analize, savjete i potporu, kako u Glavnom uredu u Zagrebu, tako i putem njezine sveobuhvatne prisutnosti na terenu.

Kao dio ovog dijaloga, Vlada je izjavila svoju namjeru da Misiju uključi u pitanja kao što su revizija zakona o medijima i priprema novog Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. U potonjem slučaju također će se zatražiti savjet Visokog povjerenika OESS-a za nacionalne manjine. Ministar prosvjete i športa započeo je konzultacije s Misijom o osjetljivom pitanju nastavnog programa u školama za srpsku manjinu na bivšem UNTAES-ovom području u istočnoj Slavoniji. Vlada je iskoristila potporu Misije u ožujku kada je ministar vanjskih poslova pozvao Misiju na sastanak u Knin, kako bi zajedno pristupili problemu povećanog priljeva bosanskih Hrvata u ratom pogođena područja Hrvatske. Misija i Ministarstvo za europske integracije dogovorili su se i o redovnim kontaktima na radnoj razini.

Iako Misija pozdravlja ovakvu novu kvalitetu interakcije s Vladom i njezine iskazane namjere, praktično rješenje glavnih pitanja koja utječu na pravosuđe, vladavinu prava, povrat i obnovu imovine, te stvaranje uvjeta koji ohrabruju povratak izbjeglica srpske nacionalnosti, nije se materijaliziralo u nekom značajnijem opsegu. Još se moraju donijeti mnoge važne odluke, a provedba je u većini slučajeva bila spora. Zbog tih razloga, cilj Vlade o pridržavanju roka "Akcijskog plana za povrat imovine do kraja 2002. godine" čini se pretjerano ambicioznim. Napredak zajedničke Radne skupine za zakonodavstvo u svezi povrata izbjeglica ne ispunjava očekivanja.

Povratak izbjeglih i raseljenih osoba, kao jedno od glavnih područja interesa Misije, i dalje koči nekoliko čimbenika, uključujući nejasan i nepotpun pravni okvir za povratak i povrat imovine koji nije u skladu s nekoliko ustavnih načela i načela o ljudskim pravima; nedostke sustava pravosuđa; te nedostatak financijskih sredstava. K tomu, neke lokalne vlasti ne postupaju sukladno zakonima i uputama ministarstava. Vlada tek treba osigurati sveobuhvatan pravni lijek za one izbjeglice i raseljene osobe kojima je njihovo stanarsko pravo nad stanovima u društvenom vlasništvu ukinuto kao rezultat njihove prisilne odsutnost iz mjesta stanovanja.

Pravna i sudska pitanja čine osnovu gotovo svake točke OESS-vih zadaća, kao i velikog dijela Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) s EU. Stoga je značajno što je ministrica pravosuđa, uprave i lokalne samouprave u nekoliko navrata priznala potrebu rješavanja problema pravosuđa. Međutim, potrebno je poboljšati kakvoću dijaloga i suradnje između Misije i Ministarstva.

Aktivnosti Vlade u bavljenju zadaćama Misije bile su zapriječene od početka veljače 2002. do početka ožujka kao posljedica dugotrajnih rasprava između koalicijskih partnera Vlade oko podjele položaja u Kabinetu, a nakon promjena u vodstvu druge po veličini koalicijske stranke u Vladi. Ova situacija sada je riješena, no slijedeći opći izbori, koji bi se trebali održati do kraja 2003. godine, mogli bi ponovno ugroziti napore Vlade da se pristupi pitanjima obuhvaćenima mandatom Misije.

SLOBODA MEDIJA

Zakon o medijima i cjelokupna situacija

Slijedeći preporuke, između ostalog, i Predstavnik OESS-a za slobodu medija i Vijeća Europe, Vlada se obvezala provesti reformu zakona o medijima. Ministarstvo kulture je u veljači 2002. predstavilo niz smjernica za pripremu novog nacrtu Zakona o medijima. Glavni cilj novog Zakona bit će reguliranje vlasništva nad medijima, što proizlazi iz Vladine zabrinutosti oko moguće dominacije ograničenog broja financijskih skupina ili medijskih konglomerata. Novim Zakonom ne namjeravaju se zamijeniti postojeći zakoni o medijima, no mogla bi biti potrebna revizija Zakona o hrvatskoj radioteleviziji (HRT) i Zakona o telekomunikacijama, kako bi se uskladili s preporukama međunarodne zajednice¹. U Vladinim smjernicama priznaje se kako je potrebno zajamčiti neovisnost i funkcioniranje Vijeća za radio i televiziju, tijela zaduženog za dodjeljivanje frekvencija i koncesija privatnim radio i televizijskim postajama. Prema mišljenju Ministarstva, nacrt Zakona trebao bi ući u saborsku proceduru tijekom posljednja tri mjeseca 2002. godine i

biti usvojen početkom 2003. godine. Stručnjaci OEES-a i Vijeća Europe biti će konzultirani kada nacrt bude dovršen.

Najava novog Zakona o medijima potakla je javnu debatu o slobodi medija i vlasništvu nad medijima. Rasprava je bila dodatno potaknuta s nekoliko događaja tijekom proteklih šest mjeseci koji su shvaćeni kao izazovi slobodi izražavanja².

Lokalni mediji često su suočeni s težom situacijom od onih na državnoj razini, posebice u ratom pogođenim područjima, a suočavaju se i s uplitanjem i pritiskom lokalnih poduzetničkih i političkih lobija, uključujući udruge ratnih veterana. Senzacionalističko ili pristrano izvješćivanje o pitanjima procesa povratka i ratnih zločina nastavak je štetnog utjecaja na napore za pomirbu i normalizaciju u ovim područjima.

Reforma Hrvatske radiotelevizije (HRT)

Hrvatska radiotelevizija (HRT) ostaje primarnim izvorom informacija za veliku većinu stanovništva; stoga Vlada nastavlja obraćati posebnu pozornost njezinoj reformi, posebice njezinoj pretvorbi u javna elektronička ustanova. Podpredsjednica hrvatske Vlade, Željka Antunović, javno je u veljači 2002. godine priznala potrebu reforme HRT-a. Iako se izravno političko uplitanje više ne čini važnim problemom unutar HRT-a, Misija ohrabruje Vladu da izmijeni i dopuni Zakon o HRT-u koji je usvojen 8. veljače 2001. godine, u skladu s preporukama Predstavnik za slobodu medija OEES-a, kako bi se otklonile bilo kakve mogućnosti budućeg uplitanja.

7. veljače 2002. godine, novoizabrano je Vijeće HRT-a imenovalo novu glavnu urednicu Hrvatske televizije (HTV) i potvrdilo sadašnjeg ravnatelja HRT-a. Čini se kako u oba izbora nije bilo političkog utjecaja. Nova glavna urednica započela je reformu sastavljanja programa HTV-a i kadrovskih struktura, zasluživši kako aplauz, tako i kritike. Kao ohrabrujući potez, najavila je stvaranje posebnog odjela za vijesti o pitanjima ljudskih prava i civilnog društva, kojim se namjerava popuniti sadašnji vakuum u izvještavanju o ovim pitanjima. Programske odluke nove glavne urednice, uključujući sprečavanje emitiranja popularne govorne emisije o prijedlogu zakona koji bi ukinuo uporabu fašističkih simbola, izazvale su u medijima živu i pozitivnu debatu o uočenim ograničenjima slobode izražavanja. Ostale mjere predviđene Zakonom o HRT-u još su uvijek otvorene, uključujući privatizaciju trećeg televizijskog programa, što je međunarodna zajednica odavno preporučila.

PRAVDA I VLADAVINA PRAVA

Pravosuđe i provedba pravde

Pravosuđe je i dalje suočeno s ozbiljnim problemima zbog organizacijskih i proceduralnih nedostataka kao i nedostatka kvalificiranog osoblja i materijalnih sredstava. Predsjednik Vrhovnog suda naveo je "... nedostatak društvenih instrumenata koji bi trebali spriječiti potrebu rješavanja sporova pred sudovima". Svi ovi čimbenici doprinose ogromnom broju nagomilanih slučajeva (1,2 milijuna u svibnju 2002. godine).

Vlada je priznala ove nedostatke te donijela nekoliko prijedloga za reformu sudstva, uključujući izmjene u nadležnosti sudova i izmjene u parničnom i kaznenom postupku³. Iako je neovisnost sudstva ojačana određenim zakonskim mjerama, provedba je bila neujednačena. Paket reformi sudstva što ga je u listopadu 2001. godine najavila ministrica pravosuđa, uprave i lokalne samouprave u velikom se dijelu tek mora provesti.

U nizu odluka tijekom proteklih mjeseci, Europski sud za ljudska prava smatrao je Hrvatsku odgovornom za tekuće probleme u sudstvu, uključujući predugo trajanje postupaka, nemogućnost pristupa sudovima i neučinkovite pravne lijekove koji štetno utječu na bitna prava. Tijekom posjeta Hrvatskoj u travnju 2002. godine, predsjednik Europskog suda napomenuo je kako je Sud zaprimio 362 tužbe protiv Hrvatske, od kojih je 250 podneseno od siječnja 2002. godine. Odluke Europskog suda mogle bi pružiti snažan poticaj daljnjim reformama.

Nakon nekoliko odluka Europskog suda u kojima se smatralo kako je Ustavni sud neučinkovit pravni lijek kada je u pitanju dužina postupaka, Sabor je u ožujku 2002. godine usvojio izmjene i dopune Ustavnog zakona o Ustavnom sudu koji djelomično uvažava nedostatke koje je utvrdio Europski sud. Ustavni sud sada je obvezan prihvatiti tužbe zbog predugog trajanja postupaka na nižim sudovima te može nižim sudovima odrediti rok za donošenje odluke, kao i primjerenu naknadu za bilo koje slično kašnjenje. Ovo rješenje moglo bi, što je ironično, uzrokovati dodatno nagomilavanje slučajeva i probleme s trajanjem postupaka na Ustavnom sudu, koji se, unatoč odredbi iz 1999. godine, kojom je ustanovljen opći rok od jedne godine, i dalje suočava sa znatnim kašnjenjima u donošenju nekih odluka.

Problemi s kojima se suočava sudstvo, posebice prazna sudačka mjesta i nedostatak iskusnih sudskih dužnosnika, i dalje su ozbiljni u područjima koja su na najizravniji način bila pogođena sukobom. Vlada još nije usvojila prijedlog predsjednika Vrhovnog suda da se ponovno zaposle – iako privremeno – suci koji su proteklih godina bili po kratkom postupku razriješeni ili umirovljeni. Ponovno zapošljavanje na neodređeno vrijeme onih sudaca koji su tijekom sukoba otpušteni bez objašnjenja, posebno onih čije je pritužbe Ustavni sud usvojio, riješilo bi i problem upražnjenih mjesta i kapaciteta, te ispravilo neprimjerena otpuštanja u prošlosti.

Ozbiljan problem u provedbi pravde i dalje je nedostatak provedbe sudskih odluka na svim razinama. Na lokalnoj razini često se primjećuje nedostatak provedbe u kontekstu vlasnika zauzete imovine srpske nacionalnosti, koji se suočavaju s preprekama u svojim naporima kako bi se nalozi o deložaciji pribavili i izvršili.

Od posebne je zabrinutosti nepostupanje sukladno odlukama Ustavnog suda od strane zakonodavnog i izvršnog dijela Vlade⁴. Nedostatak mehanizama za provedbu odluka Ustavnog suda potkopava učinkovitost Suda kao pravnog lijeka. Dodatne zabrinutosti proizilaze iz činjenice da zakonske odredbe, koje su proglašene neustavnima, i dalje ostaju na snazi sve do usvajanja korektivne legislative.

Prava nacionalnih manjina

Usvajanje okvirnog zakona o zaštiti nacionalnih manjina preostala je međunarodna obveza koja datira od hrvatske neovisnosti iz 1991. godine i njezinog pristupanja Vijeću Europe 1996. godine. U veljači 2002. godine najavljeno je kako nacrt Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, koji je pripremljen uz savjete Venecijanske komisije Vijeća Europe, neće biti upućen u saborsku proceduru⁵. Navedeni razlog njegovog povlačenja bio je kako nacrt ne bi mogao dobiti neophodnu dvotrećinsku većinu u Saboru. Povlačenje nacrtu kritizirali su saborski zastupnici iz redova nacionalnih manjina i nevladine organizacije. U međuvremenu ostaje na snazi Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina, usvojen 1991. godine i izmijenjen 2000. godine, kako bi se dodao popis nacionalnih manjina i opozvale odredbe koje su suspendirane 1995. godine.

Vlada je žurno djelovala i osnovala novu Radnu skupinu za izradu novog nacrtu Ustavnog zakona u ožujku 2002. godine. Deseteročlana Radna skupina, koja se sastoji od pet ministara i četiri Vladina dužnosnika, zadužena je za dovršenje nacrtu do kraja lipnja 2002. godine. Dobila je mandat za konzultiranje sa širokim spektrom čimbenika, uključujući relevantne saborske odbore, zastupnike nacionalnih manjina u Saboru, Venecijansku komisiju, ostale međunarodne organizacije i nevladine organizacije. Neuključivanje predstavnika manjina među članove Radne skupine uzrokovalo je početne kritike od strane predstavnika nacionalnih manjina. Vlada se obvezala kako će u izradi novog nacrtu raditi s Visokim povjerenikom OEES-a za nacionalne manjine. Predstavnici nacionalnih manjina sugerirali su da je objava rezultata popisa stanovništva iz 2001. godine odgođena kako se ne bi komplicirala izrada nacrtu.

Predsjedavajući Radne skupine, potpredsjednik Vlade, dr. sc. Goran Granić, priznao je kako će novi nacrt, između ostalog, sadržavati odredbe o novoosnovanom Vijeću za nacionalne manjine na državnoj razini i veći broj zastupnika manjina u Saboru. Dakle, Vlada očekuje kako će nacrt propisati neke odredbe o zastupljenosti manjina koje su sadržane u Erdutskom sporazumu i drugim sporazumima s međunarodnom zajednicom s tim u svezi koji su stvorili uvjete za mirnu reintegraciju istočne Slavonije⁶.

Zakon o izboru članova predstavničkih tijela u jedinicama lokalne i regionalne samouprave iz 2001. godine, propisuje izvanredne izbore u roku od 90 dana nakon objave rezultata popisa stanovništva kako bi se ispravila bilo kakva nedostatna zastupljenost nacionalnih manjina. Ukoliko se, kao što se trenutno predlaže, rezultati popisa stanovništva iz 2001. godine objave u lipnju 2002. godine, ovi izbori održati će se u jesen 2002. godine prema zakonu za kojeg je Venecijanska komisija Vijeća Europe utvrdila kako je nejasan. Neke općine ne poštuju odredbe o zastupljenosti manjina u upravama, a koje su osigurane vežećim ustavnim zakonom. Ipak, predstavnici srpske manjine pridružili su se Vukovarskoj gradskoj upravi koncem travnja 2002. godine.

Vladavina prava i podjela vlasti

Vlada priznaje primat vladavine prava i načelo podjele vlasti te teži osiguranju njihovog poštivanja. Međutim, kako je dolje navedeno, još uvijek postoje primjeri aktivnosti dijelova Vlade, koji se ne pridržavaju ustavne podjele vlasti.

Izvršna vlast često se upliće u zakonodavnu, usvajajući podzakonske propise koji bitno mijenjaju krovne zakone. Primjerice, zakonska su prava ugrožena napucima Ministarstva rada i socijalne skrbi, kao i uredbama koje je donijela Vlada, koje ograničavaju prava prema Zakonu o konvalidaciji⁷. Mnogi bitni podzakonski propisi nisu objavljeni, što je kršenje ustavnog zahtjeva o objavljivanju svih propisa.

Još uvijek postoje neka ograničenja pravnih lijekova i stvarne pomoći kao rezultat uplitanja zakonodavne vlasti u sudstvo. Jedan od najprominentnijih primjera, u kojem je oštećenim strankama bio odbijen pristup pravnim lijekovima, bio je kada je Sabor 1996. godine suspendirao čl. 180. Zakona o obveznim odnosima, koji je dopuštao naknadu štete uzrokovane “terorističkim aktima”, zajedno sa suspenzijom svih neriješenih sudskih postupaka. Članak 180. pretežito su koristili Srbi izvan područja izravno pogođenog sukobom kako bi zatažili naknadu za stambenu i nestambenu imovinu koju su oštetili nepoznati počinitelji⁸. 1999. godine uslijedile su izmjene i dopune istog Zakona kojima su obustavljeni svi postupci za naknadu štete uzrokovane od strane pripadnika hrvatskih oružanih snaga i policije⁹.

Međutim, Vlada se sada bavi prvim dijelom ovog pitanja, nakon odluke Europskog suda za ljudska prava iz ožujka 2002. godine, kojom je utvrđeno kako je saborskom suspenzijom svih postupaka prema članku 180. i neuspjehom Sabora da usvoji nove zakone prekršeno pravo pristupa sudu, zajamčeno člankom 6. Europske konvencije o ljudskim pravima. Početni nacrt, o kojem je u medijima raspravljala ministrica pravosuđa, uprave i lokalne samouprave, izaziva zabrinutost da bi predloženi zakon mogao više ograničiti naknade nego zakon prema kojem su pokrenuti neriješeni sudski postupci i donesene presude¹⁰.

Državljanstvo i prebivalište

Hrvatski zakon o državljanstvu sadrži odredbe koje diskriminiraju na temelju nacionalnog podrijetla. Ove odredbe koče održiv povratak izbjeglica i integraciju nehrvatskih, dugotrajnih stanovnika koji su ostali u zemlji nakon stjecanja neovisnosti Hrvatske.

Primjerice, Zakon o hrvatskom državljanstvu iz 1991. godine omogućuje stjecanje državljanstva putem naturalizacije nerezidentnim Hrvatima prema blažim standardima nego pojedincima ostalih etničkih skupina koji su bili trajno nastanjeni sve do sukoba. Zbog toga je Venecijanska komisija Vijeća Europe u ožujku 2002. godine preporučila reviziju Zakona o hrvatskom državljanstvu. Osim toga, inzistiranje Ministarstva unutarnjih poslova na formalnom odricanju od drugog državljanstva od strane trajno nastanjenih osoba nehrvatske nacionalnosti, čak i u slučajevima kada takvo odricanje realno nije moguće, takvim pojedincima efektivno onemogućava stjecanje hrvatskog državljanstva¹¹.

Nadalje, Zakon o kretanju i boravku stranaca koji je usko povezan sa stjecanjem državljanstva putem naturalizacije osoba nehrvatske nacionalnosti, podvrgava nehrvatske stanovnike, koji su ovdje živjeli prije sukoba, a čije je prebivalište Ministarstvo unutarnjih poslova ukinulo, istim pravnim zahtjevima koje imaju i novi imigranti¹². Nacrt prijedloga Zakona o strancima trebao bi primjereno uzeti u obzir s jedne strane razliku

između stanovnika, koji su ovdje živjeli prije sukoba i koji su postali stranci nakon neovisnosti kroz djelovanje zakona i s druge strane novopridošlih stranaca.

Ratni zločini

Tijekom izvještajnog razdoblja došlo je do napretka prema ujednačenijem pristupu ustrajanju na individualnoj odgovornosti za ratne zločine bez obzira na nacionalno podrijetlo. Pokretanje kaznenih postupaka protiv Hrvata, kao i nedavna ponovna potvrda predsjednika Stjepana Mesića o važnosti individualne kaznene odgovornosti, značajni su signali izgrađivanja povjerenja srpskoj manjinskoj populaciji, te posebice izbjeglicama koje se vraćaju. Također je zabilježeno veće razumijevanje javnosti za važnost dodjele općeg oprosta za sve aktivnosti vojne prirode vezane uz sukob¹³.

Novi državni odvjetnik, koji je stupio na dužnost početkom svibnja 2002. godine, izjavio je kako će pitanje ratnih zločina ostati prioritet, no upozorio je kako državni odvjetnik ne može uvesti znatne promjene prije temeljite pravosudne reforme. Primjetio je kako su predložene promjene Zakona o kaznenom postupku jedna obećavajuća promjena (vidi odjeljak o pravosuđu i provedbi pravde). Dok je bio županijski državni odvjetnik u Splitu, novi državni odvjetnik pokrenuo je istragu koja je dovela do optužnice u slučaju "Lora" koji je dobio veliki publicitet (vidi dolje). Njegov prethodnik, kojeg je Sabor razriješio dužnosti u travnju 2002. godine, započeo je sadašnju i ujednačeniju politiku revizije otvorenih slučajeva i određivanja dostatnosti dokaza, uz ograničenje sumnjive prakse kao što su progoni u odsutnosti. Vlada je dugo najavljivala osnivanje novog ureda za ratne zločine do kraja 2001. godine, no to se tek treba ostvariti.

Kazneno gonjenje ratnih zločina bilo je energičnije u 2001. nego prethodnih godina, sa 112 novoizdanih optužnica u usporedbi s ukupno tek 52 u protekle tri godine. Otprilike dvije trećine onih čiji su slučajevi upućeni tužitelju za ratne zločine 2001. godine - bili su srpske nacionalnosti. Znatno broje uhićenih Srba pušten je nakon kraćeg vremena, bilo zbog odbacivanja optužbi ili jer im se omogućio nastavak postupka sa slobode¹⁴. To je uključivalo određen broj srpskih povratnika koji su optuženi ili osuđeni u odsutnosti.

Općenito, postupci za ratne zločine i dalje trpe zbog sudskih odgoda sličnih onima zamijećenim u građanskim postupcima. Međutim, budući ti postupci, kao svi kazneni slučajevi, često uključuju gubitak slobode optuženog, sudske odgode čak su i kritičnije¹⁵. Nekoliko sudova nastavlja provoditi postupke u odsutnosti i izdavati presude u odsutnosti¹⁶. Kako su dosadašnje informacije uglavnom anegdotalne, obzirom na relativno malen broj slučajeva protiv etničkih Hrvata, čini se kako postoje oprečnosti u optužbama, osudama i kaznama koje su povezane s nacionalnim podrijetlom¹⁷.

U Rijeci, Splitu, Zadru i Karlovcu nastavljen je ili pokrenut određen broj zapaženih suđenja za ratne zločine. Dok je Vladina odlučnost u potpori osjetljivim istragama i kaznenom gonjenju etničkih Hrvata optuženih za ratne zločine ponovno potvrđena, brojna izvješća ukazuju na probleme sigurnosti na takvim suđenjima, uključujući zastrašivanje svjedoka i osoblja suda. Predsjedavajuća sutkinja u slučaju takozvane "Gospićke skupine" protiv bivših hrvatskih vojnika na Županijskom sudu u Rijeci, zaprimila je u ožujku 2002. godine prijetnje smrću. U slučaju "Lora" protiv sedmorice bivših i aktivnih hrvatskih vojnika prijetilo se svjedocima, a neki su zatražili izuzimanje

od svjedočenja ili su pod prijetnjom promijenili iskaz¹⁸. U takvom ozračju, predsjednik Vrhovnog suda pozvao je hrvatsku javnost na pridonšenje atmosferi tolerancije i poštivanja građanskog poretka.

Nastavljeno je unapređivanje suradnje s ICTY-jem. Glavna tužiteljica ICTY-a nastavila je, tijekom svog posjeta Hrvatskoj u svibnju 2002. godine, razgovore s Vladom o razvoju mehanizama kojim bi ICTY mogao pomoći u izgrađivanju domaćih kapaciteta i pružanju podrške domaćim tužiteljima, posebno u istražnoj fazi. Državni odvjetnik zadužio je svoj ured da napravi popis slučajeva ratnih zločina i utvrdi kapacitete za provođenje istraga protiv osumnjičenika srednje i niže razine.

U nekoliko je navrata preispitivan koncept zapovjedne odgovornosti kao temelj za ICTY-jeve optužnice i osude, prvenstveno od strane oporbenih stranaka, no također i od strane nekih visokih Vladinih čelnika. Ipak, zapovjedna odgovornost bila je temelj za osudu povratnika srpske nacionalnosti u veljači 2002. godine od strane karlovačkog Županijskog suda, kao i za optužnicu iz ožujka 2002. godine protiv Srbina od strane županijskog suda u istočnoj Slavoniji.

Nestale osobe i ekshumacije

Misija je zaključila kako potragom za nestalim osobama putem ekshumacija sada adekvatno upravlja Vladin Ured za nestale i zatočene osobe te da je unaprijeđena razmjena informacija i posmrtnih ostataka s istim takvim uredima u Saveznoj Republici Jugoslaviji te Bosni i Hercegovini. Stoga, Misija može ograničiti svoje praćenje ekshumacija na osobito osjetljive slučajeve.

Predstojnik Ureda informirao je Misiju da su u 2001. godini u Hrvatskoj ekshumirane 462 osobe, od kojih 320 Srba. Prema istom izvoru, od sredine svibnja 2002. godine u Hrvatskoj se 1.349 osoba još uvijek službeno vodi nestalima. Predstojnik Ureda također je izjavio kako se još 1.001 osoba, pretežno Srbi, smatra nestalima, iz razdoblja tijekom i nakon vojnoredarstvenih operacija "Bljesak" i "Oluja". Skupine za ljudska prava kako u Hrvatskoj, tako i u Saveznoj Republici Jugoslaviji nedavno su ustvrdile kako se čak 2.100 Srba još uvijek smatra nestalima iz Hrvatske¹⁹. Kako bi se pristupilo postojećim razlikama u sveukupnom broju osoba nestalih iz Hrvatske, Vlada je u veljači 2002. godine najavila stvaranje jedinstvene evidencije kako bi se registrirale sve osobe nestale iz Hrvatske između 1991. i 1995. godine kao rezultat oružanog sukoba.

POVRATAK, REINTEGRACIJA I POVRAT IMOVINE

Pregled

Zapreke, pravne i druge, povratu zaposjednute imovine i pomanjkanje pravnog lijeka za ukinuto stanarsko pravo nad stambenim jedinicama u društvenom vlasništvu oduzeto tijekom i nakon sukoba, bilo sudskim postupkom ili *ex lege*, i dalje su glavne prepreke održivom povratku izbjeglih i raseljenih osoba. I privatna imovina i stanarsko pravo su "imovina" te stoga podliježu jamstvima za zaštitu ljudskih prava u hrvatskom Ustavu i međunarodnim konvencijama²⁰.

Rješavanje ovih pitanja zahtijevat će čvršću obvezu Vlade. Dodatno, Vlada se suočava kako s financijskim, tako i s političkim pritiscima u rješavanju ovih pitanja.

Financijski teret u prvom je redu vezan uz samonametnutu zadaću pružanja alternativnog smještaja svim privremenim korisnicima imovine čiji su vlasnici Srbi, bez obzira na njihovu korisničku sposobnost da se sami uzdržavaju ili na njihov status raseljene osobe. Jednom kad Vlada odluči priskrbiti pravni lijek za ukinuto stanarsko pravo, to će također zahtijevati znatna financijska sredstva.

Politički pritisci su raznovrsni. Kako će povrat imovine uključiti deložacije privremenih korisnika, od kojih su mnogi etnički Hrvati iz Bosne i Hercegovine, postoji opasnost od nezadovoljavajućih političkih posljedica uzrokovanih odlučnom provedbom povrata imovine. Nadalje, nekoliko jedinica lokalnih vlasti i dalje se protive povratu srpskih izbjeglica i osoba raseljenih unutar države.

Prisustvo mina u ratom pogođenim područjima ostaje ozbiljnom preprekom održivom povratku. Hrvatski centar za mine (CROMAC) postigao je impresivan napredak u koordinaciji čišćenja mina i promidžbi svijesti o minama. Misija nastavlja sa svojom podrškom na ovom polju.

Radi olakšanja i koordiniranja rada na pravnom okviru za povratak i reintegraciju, Vlada i međunarodna zajednica su u lipnju 2001. godine osnovale zajedničku Radnu skupinu za zakonodavstvo koja je započela s procesom pregleda neriješenih problematičnih područja te s razmatranjem zakonskih i propisnih rješenja. Uz potporu ostalih međunarodnih članova Radne skupine, Misija je predložila zadaće od sedam točaka koje se, između ostalog, odnose na povrat imovine, ukinuta stanarska prava, pomoć pri obnovi, konvalidaciju dokumenata i bezuvjetan povratak²¹. Nakon dugih rasprava, Vlada je usvojila zadaće tek 13. svibnja 2002. godine. Radna skupina i pored toga nije puno napredovala.

Politika povrata imovine

Povrat imovine i dalje je u srži procesa povratka. Procjenjuje se kako privremeni korisnici još uvijek zaposjedaju više od 10.000 stambenih jedinica u vlasništvu izbjeglih ili raseljenih osoba iz redova manjina²².

U prosincu 2001. godine, Vlada je predstavila ambiciozan "Akcijski plan za provedbu povrata imovine do kraja 2002. godine". Akcijski plan predviđa vraćanje svih domova koji su dodijeljeni privremenim korisnicima na temelju Zakona o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom iz 1995. godine koji je ukinut 1998. godine.

Zakon je osigurao osnovu za dodjeljivanje skoro 19.000 stambenih jedinica privremenim korisnicima. Povrat imovine ostao je spor otkako je predstavljen Akcijski plan, i stoga što Akcijski plan potvrđuje kako je osiguravanje trajnog alternativnog smještaja ili privremenog smještaja za do 7.000 kućanstava preduvjet za povrat imovine vlasnicima. Tijekom izvještajnog perioda, 919 domova vraćeno je u posjed.

Sveukupno, 10.557 od skoro 19.000 stambenih jedinica vraćeno je do 17. svibnja 2002. godine njihovim vlasnicima (5.158 je bilo registriranih kao useljivo, dok je 5.339 ponovno ušlo u posjed svojih vlasnika); 8.308 ostalo je zauzeto i tek se mora vratiti vlasnicima.

Stoga se ne čini vjerojatnim kako će Vlada uspjeti postići ciljeve koje si je zadala Akcijskim planom. Državni dužnosnici sada tvrde kako je glavni cilj za ovu godinu osiguravanje povrata imovine za više od 4.000 vlasnika koji su podnijeli zahtjev za povratom, utvrđivanjem alternativnog smještaja za što veći broj korisnika te imovine.

U 2000. godini, Hrvatskoj je od Banke za razvoj Vijeća Europe (CEB) dodijeljen zajam od 30 milijuna EUR, kako bi se osigurao alternativni smještaj i povećala obnova. K tomu treba dodati jednak doprinos od strane države, no cijeli iznos još nije isplaćen. Prema procjeni Vlade, za pružanje privremenog ili stalnog alternativnog smještaja prema Akcijskom planu trebat će još najmanje 80 milijuna EUR, što će se osigurati iz državnog proračuna i zajmova međunarodnih i europskih financijskih institucija.

Akcijski plan odnosi se samo na stambene jedinice dane na privremeno korištenje prema Zakonu o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom iz 1995. godine, te on izostavlja mnoge oblike zauzete imovine kao npr:

- Značajan broj domova dodijeljenih prema Zakonu iz 1995. godine koji nisu bili popisani od strane Vlade te stoga nisu obuhvaćeni²³;
- Ostale vrste zaposjednute imovine za koju se također smatralo da je pod državnom upravom prema Zakonu iz 1995. godine, uključujući poslovne prostore, poljoprivredno zemljište, šume i pokretnu imovinu zajedno s poljoprivrednom opremom;
- Imovina koju su vlasti dodijelile na druge načine od onih predviđenih Zakonom iz 1995. godine, ili zaposjednutu bez ikakva odobrenja²⁴;

Kako bi ispunila svoju obvezu, Vlada je predložila nacrt izmjena i dopuna Zakona o područjima od posebne državne skrbi iz 1996. godine, s namjerom ubrzanja povrata privatne imovine dodijeljene na korištenje prema Zakonu iz 1995. godine. Prijedlog je usvojen pri prvom čitanju u Saboru u siječnju 2002. godine, ali su promjene, a posebno odredbe o privremenom smještaju, naišle na značajno protivljenje, i unutar vladajuće koalicije, te ostale neriješene.

Promjene bi olakšale povrat imovine prebacivanjem odgovornosti s općinskih stambenih komisija na Vladu te uvođenjem mogućnosti privremenog smještaja, uključujući kolektivne centre, dok se za korisnike ne nađe trajni alternativni smještaj. Iako je Vlada prihvatila savjete Misije i drugih međunarodnih partnera u zajedničkoj Radnoj skupini za zakonodavstvo, te premda nacrt izmjena i dopuna predstavlja pomak nabolje, predložene promjene nisu uspjele potvrditi načelo prema kojem prava vlasnika moraju prevladati nad povlasticama korisnika²⁵.

Zajednička Radna skupina za zakonodavstvo složila se kako će pokrenuti razgovore o sveobuhvatnom pravnom režimu povrata imovine kako bi se riješila preostala pitanja povrata.

Problemi povrata imovine

U većini slučajeva, hrvatski zakoni i sudska praksa skloniji su interesima privremenih korisnika stambenih jedinica (većinom Hrvata) u odnosu na zakonska prava vlasnika (većinom Srba). Politika da se od privremenih korisnika srpskih kuća zahtijeva iseljenje iz te imovine tek nakon što im se osigura alternativni smještaj i dalje se nalazi u korijenu sporog procesa povrata imovine. Misija je nastavila sugerirati Vladi da ograniči dodjelu alternativnog smještaja samo onim osobama koje ispunjavaju uvjete prema Zakonu o socijalnoj skrbi. To bi ubrzalo povrat smanjujući opterećenost izuzetno siromašnog stambenog fonda, kao i financijski teret.

Odbijanje povrata imovine dok se korisnicima ne osigura alternativni smještaj, što je obuhvaćeno programom povratka iz lipnja 1998. godine, osporeno je na Ustavnom sudu na osnovu toga što krši pravo vlasništva. O ovim osporavanjima nije donesena odluka. Ipak, sličan zahtjev za alternativnim smještajem u Zakonu o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom iz 1995. godine proglašen je 1997. godine nevažećim od strane Ustavnog suda kao suprotan ustavnoj zaštiti vlasništva.

Postupak povrata imovine uključuje razlike u postupanju između etničkih skupina. Sudovi u Podunavlju općenito sude u korist hrvatskih vlasnika na temelju standardnog vlasničkog zakonodavstva koje osigurava uspješan povrat imovine. Uz malo iznimaka, oni to ne čine u drugim dijelovima Hrvatske, gdje su tužitelji vlasnici srpske nacionalnosti. Nadalje, većini privremenih korisnika hrvatske imovine u Podunavlju srpske nacionalnosti, koji su deložirani tijekom prošlih godina, nije ponuđen alternativni smještaj²⁶. Konačno, neka sredstva koja bi se mogla koristiti za alternativni smještaj privremenih korisnika srpske imovine koriste se međutim za stambeno zbrinjavanje novopridošlih bosanskih Hrvata²⁷.

Pravo vlasnika na pravičnu naknadu za korištenje njihove zauzete imovine i dalje je ograničeno. Saborsko "autentično tumačenje" članka 14. Zakona o statusu prognanika i izbjeglica iz 1999. godine oslobađa korisnike od obveze plaćanja najamnine, bez obzira na njihovu platežnu sposobnost. Predsjednik Vrhovnog suda potvrdio je ovo stajalište, izjavivši u priopćenju Vladi, u siječnju 2002. godine, kako ovi privremeni korisnici "... nisu dužni ... plaćati naknadu za korištenje kuće ili stana... u vlasništvu treće osobe, jer su bili korisnici na temelju važeće pravne osnove". Vlada nije preuzela odgovornost za naknadu štete vlasnicima privatne imovine koju je dodijelila privremenim korisnicima.

Državno elektroprivredno poduzeće (HEP) nastavlja isključivati struju nakon što vlasnici srpske nacionalnosti ponovno uđu u posjed svojih domova, tvrdeći kako vlasnici moraju podmiriti sve dugove bivših privremenih korisnika.

Višestruko korištenje domova od strane istih korisnika i korištenje kuća bez Vladinog odobrenja dodatno usporavaju proces povratka. Vlada je nekoliko puta tvrdila kako je

rješavanje slučajeva višestrukog/nezakonitog korištenja imovine, koja je prvobitno dodijeljena prema Zakonu o privremenom preuzimanju i upravljanju određenom imovinom iz 1995. godine, prioritet. Još prije godinu dana (u svibnju 2001. godine), Vlada je utvrdila kako više od 1.600 stambenih jedinica koriste korisnici koji su primili Vladinu pomoć za obnovu vlastite imovine u Hrvatskoj, ili pak druge osobe kojima nikad nije odobreno privremeno korištenje. Većina ovih korisnika nema pravo na državno stambeno zbrinjavanje ili alternativni smještaj.

Od utvrđenih slučajeva višestrukog/nezakonitog korištenja, približno 34 % ih se službeno vodi kao riješeno do 1. svibnja 2002. godine. U većini slučajeva u kojima korisnici nisu postupili po administrativnom nalogu i iselili iz zauzete imovine, vlasti nisu tražile naloge za deložaciju na sudu. Čini se da uspješno rješavanje ovih slučajeva ovisi o potpunoj reorganizaciji imovinskog režima i odlučnijoj akciji vlasti u korištenju instrumenata dostupnih prema važećim zakonima.

Neriješena imovinska pitanja odražavaju se u radu Pučkog pravobranitelja. Vlasnici zaposjednute imovine uložili su najviše pritužbi zaprimljenih od strane Pučkog pravobranitelja u 2001. godini. Zakonodavne preporuke za poboljšanje povrata imovine koje je Pučki pravobranitelj naveo u svom Godišnjem izvješću za 2000. godinu nisu provedene u 2001. godini. Pučki pravobranitelj je ustvrdio kako su "... temeljna vlasnička prava ugrožena već više od šest godina i problemu se ne pristupa ozbiljno". Stoga je on zaključio kako su vlasnici opravdano zatražili zaštitu pred Europskim sudom za ljudska prava.

Stanarsko pravo

Pomanjkanje sveobuhvatnog pravnog lijeka za široko rasprostranjeno ukidanje stanarskih prava i nadalje ostaje jednom od glavnih prepreka održivom povratku. Prema podacima Vlade iz 1998. godine, stanarsko pravo približno 20.000 nositelja stanarskog prava koji su nasilno istjerani iz stanova ili su pobjegli tijekom sukoba, ukinuto je u sudskim postupcima u odsutnosti, na temelju bivšeg jugoslavenskog pravnog režima, prvenstveno na temelju odsutnosti u trajanju duljem od šest mjeseci. Ta su ukinuća zahvaćala stanove u društvenom vlasništvu u gradovima koji su ostali pod nadzorom Vlade, kao što su Zagreb, Split, Osijek i Zadar. Osim toga, stanarsko pravo tisuća gotovo isključivo srpskih obitelji ukinuto je odredbama Zakona o najmu stanova na oslobođenim područjima iz 1995. godine, koje su propisivale otkazivanje stanarskog prava ako je stanar bio odsutan više od 90 dana od stupanja na snagu Zakona. Golema većina srpskih nositelja stanarskog prava nije se mogla vratiti u svoje stanove u tako kratkom razdoblju nakon okončanja vojnih operacija.

Većina stanara koji su ostali u takvim stanovima, kao i novi stanari, pretežito Hrvati, kojima su dodijeljeni stanovi etničkih Srba, kasnije su imali pravo privatizirati stanove. Oni koji su otišli time su stavljeni u još nepovoljniji položaj u odnosu na one koji su ostali.

Velik broj bivših stanara pokrenuo je sudske postupke, tražeći reviziju odluka donesenih u odsutnosti, na temelju "neopravdane" odsutnosti tijekom i nakon sukoba. Golema je

većina ovih zahtjeva za revizijom odbijena. Oni pojedinci čije je pravo ukinuto prema Zakonu o najmu stanova na oslobođenim područjima, usvojenom neposredno nakon sukoba, ostaju bez pravnog lijeka. Zahtjev za ocjenu ustavnosti Zakona nalazi se i nadalje u postupku pred Ustavnim sudom.

U prosincu 2001. godine, nakon konzultacija s predstavnicima međunarodne zajednice, Vlada je izjavila kako će izraditi prijedlog sveobuhvatnog rješenja ovog pitanja, no takav se prijedlog još nije pojavio. U preliminarnim razgovorima, predstavnici Vlade ustraju na tome da se povrat prijašnjih stanova ili naknada za ukinuto stanarsko pravo dodjelom drugog stana vrše samo na ratom pogođenim područjima i to samo onim osobama koje se zaista vraćaju i ostaju u Hrvatskoj. Pojedini dužnosnici ukazuju kako bi Vlada naposljetku mogla biti spremna razmotriti rješenja za čitavu zemlju. Javni komentari predsjednika Stjepana Mesića u veljači ove godine, kada je priznao da su okolnosti tijekom sukoba pružile Srbima prihvatljive razloge za odlazak iz straha za vlastitu fizičku sigurnost, sugeriraju kako se popravljaju ozračje za rješavanje ovog pitanja.

Radi pružanja pomoći i savjeta o ovom složenom pitanju, Misija je u ožujku 2002. obnovila svoje konzultacije s Vijećem Europe kako bi izradila produbljene pravne analize i preporuke.

Obnova

Od približno 195.000 stambenih jedinica koje su bile oštećene ili razorene tijekom sukoba, više od 111.000 ih je obnovljeno. Golema većina obnovljenih kuća pripada etničkim Hrvatima. Preko 90 % te obnove provedeno je putem Vladina programa obnove, a Vlada je u tu svrhu od Hrvatske banke za obnovu i razvoj nedavno uzela zajam u visini od milijardu HRK. Prema Vladinim podacima, ukupan broj obnovljenih kuća iznosit će 118.000 na kraju 2002. godine. Prošle je godine Vlada potpisala partnerske ugovore s glavnim međunarodnim donatorskim organizacijama aktivnim u toj sferi.

U posljednjim mjesecima 2001. godine, uz podršku UNHCR-a, Vlada je po prvi put promovirala uvjete i ohrabrila srpske izbjeglice u mjestu njihova azila na podnošenje zahtjeva za obnovu. To je bilo popraćeno javnim informacijskim kampanjama u Saveznoj Republici Jugoslaviji i Bosni i Hercegovini. Do 31. prosinca 2001., roka koji je postavila Vlada, ovi su naponi rezultirali s približno 19.000 novih zahtjeva srpskih izbjeglica koji trenutno borave u ovim zemljama.

Rješavanje približno 42.000 preostalih zahtjeva za obnovu nastavilo se tijekom proteklih pola godine, premda sporim tempom. Zakon o obnovi izmijenjen je u lipnju 2000. godine kako bi se osigurala obnova imovine bez obzira na uzrok štete i bez teritorijalnih ograničenja, što uključuje i kuće oštećene ili razorene uslijed "terorističkog djelovanja" na područjima pod nadzorom Vlade. To je bilo popraćeno naputcima ministarstva od 23. svibnja i 17. prosinca 2001. godine, u kojima se uredi nadležni za obnovu podsjećaju na izmjene i dopune iz 2000. godine i zakonske promjene koje omogućuju obnovu stambenih jedinica oštećenih takvim činovima. No, određen broj takvih ureda diljem Hrvatske, a u nekoliko slučajeva i samo Ministarstvo za javne radove, obnovu i graditeljstvo, nastavili su do veljače/ožujka 2002. izdavati negativna rješenja za imovinu

oštećenu na ovaj način. Vlada se čvrsto obvezala kako će ispraviti tu praksu. Misija također ohrabruje Vladu na reviziju prethodno odbačenih zahtjeva.

Bezuvjetan povratak

Bivši stanovnici Hrvatske, koji su 1991. živjeli u zemlji, ali danas nisu hrvatski državljani i dalje imaju problema u rješavanju svog statusa po povratku. To nepovoljno utječe na njihovu mogućnost dobivanja osobnih isprava, mirovina i drugih socijalnih povlastica. Uvjet o pribavljanju odobrenja od Ministarstva unutarnjih poslova i Ministarstva za javne radove, obnovu i graditeljstvo nije u skladu s Vladinom obvezom omogućavanja bezuvjetnog povratka svim prijeratnim stanovnicima. UNHCR, Misija i ostali međunarodni predstavnici sastavili su u travnju 2002. godine načela za uklanjanje ovog problema, o kojima se vodi rasprava unutar zajedničke Radne skupine za zakonodavstvo. (Vidi također odjeljak: Državljanstvo i prebivalište).

Prekogranični/regionalni povratak

Izgledi za suradnju Hrvatske s Bosnom i Hercegovinom i Saveznom Republikom Jugoslavijom u pitanjima vezanim uz povratak izbjeglica znatno su se poboljšali tijekom ovog izvještajnog razdoblja. Pojačani bilateralni kontakti, uključujući posjete ministra vanjskih poslova Sarajevu i Beogradu, u tom su pogledu bili od velike pomoći. Poboljšanje je pridonijelo i potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između Hrvatske i EU, u kojemu se regionalna suradnja u pitanjima vezanim uz izbjeglice navodi kao prioritet, kao i s tim povezane aktivnosti Upravnog odbora za pitanja izbjeglica Pakta o stabilnosti za jugoistočnu Europu.

Vlade Hrvatske i Bosne i Hercegovine potpisale su 11. prosinca 2001. godine bilateralni sporazum koji omogućuje razmjenu podataka o imovinskom statusu pojedinaca koji borave u tuđoj imovini u Hrvatskoj, odnosno u Bosni i Hercegovini. Sporazum, koji se mora ratificirati, jest prvi bilateralni instrument za rješavanje dugotrajnog pitanja prekograničnog dvostrukog ili višestrukog korištenja imovine, to bi zajedno s pravnim radnjama u Hrvatskoj, mogao bi ubrzati fizički povrat ove imovine. Nacrt izmjena i dopuna Zakona o područjima od posebne državne skrbi iz 1996. godine sadrži prijedlog koji bi pružio osnovu za pravne radnje protiv višestrukih korisnika preko granice. Međutim, ovom prijedlogu snažno se protive razne udruge bosanskih Hrvata.

Regionalni aspekti povrata stambenih jedinica došli su proteklih mjeseci u oštrij fokus zbog značajnog priljeva u Hrvatsku bosanskih Hrvata koji su primili obavijest o deložaciji iz stambenih objekata srpskih vlasnika u Drvaru, u Bosni i Hercegovini. Vladina neposredna i promišljena prva reakcija na situaciju sredinom ožujka, kao i poziv UNHCR-u i Misiji na sudjelovanje u rješavanju problema, pomogli su u uklanjanju potencijalne napetosti. U pohvalnom nastavku inicijative krajem travnja, Ministarstvo vanjskih poslova predložilo je da Misija, Zajednica udruga naseljenih Hrvata (ZUNH) i dio srpske zajednice u Hrvatskoj razrade zajednički projekt informiranja javnosti s obje strane granice. Svrha projekta bila bi razjasniti programe pružanja smještaja u Bosni i Hercegovini, koji bi mogli pridonijeti jačem osjećaju sigurnosti i stabilnosti u regiji. Premda je Vlada javno izjavila kako se problemi bosanskih Hrvata moraju rješavati u Bosni i Hercegovini, pojedini državni dužnosnici i lokalne vlasti javno su dali naslutiti

kako bi Hrvatska mogla biti spremna stambeno zbrinuti pridošlice koje se očekuju, što će priječiti najavljenju namjeru Vlade o ubrzanju povrata imovine srpskim vlasnicima.

Ministar vanjskih poslova posjetio je 23. travnja Beograd i sastao se sa svojim jugoslavenskim kolegom. Ministar je istaknuo kako Vlada planira do kraja 2002. godine ukloniti sve prepreke održivom povratku izbjeglica. Prema ministrovim riječima, sva privatna imovina mora se vratiti vlasnicima; u područjima od posebne državne skrbi, bivšim nositeljima stanarskog prava vratit će se njihovi stanovi ili će im se ponuditi alternativni smještaj.

Vlada je pozdravila Okvir za pojačanu regionalnu suradnju u pitanjima povratka, poznatiji kao "Zajednička načela povratka", što su ga u listopadu 2001. Stalnom vijeću OESS-a predstavili voditelji OESS-ovih Misija u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Saveznoj Republici Jugoslaviji. Misija se nada kako će Vladi pružiti savjete i pomoć u provedbi ovih načela.

POLICIJSKA PITANJA

Preustroj i obnašanje dužnosti

Tijekom ovog izvještajnog razdoblja, u većini aspekata dovršeno je smanjenje broja zaposlenih u policiji diljem zemlje. Ministarstvo unutarnjih poslova nastavlja se odgovorno baviti pitanjima alternativnog zapošljavanja, pojedinačnih zamolbi za premještaj i otpuštanja. Povećan broj policijskih službenika sada ispoljava odgovarajuće upravljačke sposobnosti i sposobnosti vođenja. Međutim, snažno centraliziran ustroj hrvatske policije još ne daje ovlasti primjerene zapovjednoj odgovornosti, pa ova činjenica smanjuje učinkovitost upravljanja policijom. Manjak iskusnih menadžera još dovodi do nekih pogrešaka u postupanju s osjetljivim pitanjima, poput imovinskih sporova, posjedovanja oružja i etnički motiviranih incidenata, no popratni odgovor Ministarstva u većini slučajeva i dalje osigurava lokalizaciju takvih incidenata. Standardi obnašanja dužnosti nastavljaju se popravljati, te se ogledaju u uspješnim naporima u postupanju prema korupciji i drugim nezakonitim aktivnostima među policijskim i dužnosnicima lokalne uprave, te suradnji s međunarodnim partnerima u svrhu borbe protiv transnacionalnog kriminala.

U većini područja prevladavalo je stabilno sigurnosno okruženje, što je Misiji omogućilo smanjenje običnog policijskog monitoringa tijekom ovog izvještajnog razdoblja. Lokalna policija i dalje uspješno obrađuje većinu incidenata etničke prirode. Iako se povjerenje manjinskih zajednica u policijsko vršenje dužnosti nastavilo poboljšavati, žrtve etnički motiviranih incidenata još uvijek ne prijavljuju neke incidente zbog zabrinutosti za sigurnost nakon prijavljivanja takvih incidenata policiji. Bitno je među pojedinim policajcima ojačati svijest o tome kako malen broj incidenata etničke prirode može nerazmjerno loše utjecati na percepciju sigurnosti i uvjete povratka. Policija se također mora više pozabaviti tendencioznim izvještavanjem medija o incidentima u etnički napetim područjima.

Rasprostranjeno kruženje ilegalnog oružja i eksploziva i dalje koči gospodarski razvitak i održiv povratak, poglavito u središnjoj Hrvatskoj²⁸. Kao pozitivan pomak, u ožujku 2002. godine, Vlada je najavila izmjene i dopune Zakona o oružju koje nadležnim vlastima daju veću mogućnost istraživanja i progona kriminalnih djela u svezi s oružjem²⁹.

Obuka i donatorske inicijative

Policijske uprave provele su nekoliko aktivnosti s ciljem obrazovanja glede zaštite ljudskih prava i prava manjina. Ministarstvo unutarnjih poslova je svjesno i potrebe za specijaliziranim inicijativama kako bi se potaknula bolja primjena modernih policijskih tehnika, uključujući suzbijanje zločina i komunalno redarstvo, novačenje te osjetljivost prema spolovima i žrtvama. Ministarstvo također priznaje da borba protiv nezakonitih aktivnosti trgovine ljudima od strane transnacionalnog kriminala i terorističkih organizacija zahtijeva bolju regionalnu i međunarodnu suradnju. Slijedom toga, također će biti potrebno obnovljeno pružanje financijske i stručne pomoći od strane međunarodne zajednice. Misija će pružiti pomoć Ministarstvu u rješavanju nedosljednosti u obuci te u donatorskim inicijativama.

Novačenje i demografski profil

Formalna odluka Ministarstva unutarnjih poslova o preoblikovanju svoje politike novačenja i upravljanja kadrovima kako bi se ostvario demografski profil policije koji odgovara profilu stanovništva, tek treba biti usvojena. Ministarstvo unutarnjih i Ministarstvo vanjskih poslova ponovno su potvrdili svoju obvezu iz Erdutskog sporazuma (1995.) i Pisma namjere (1997.), kojima se jamče minimalni standardi zastupljenosti manjina u Podunavlju. Nastavlja se imenovanje srpskih redarstvenika i nadređenih službenika u svrhu udovoljavanja ovim sporazumima, ali taj proces još nije dovršen.

Policijski ciljevi u 2002. godini

U listopadu 2001. godine, Misija i Ministarstvo unutarnjih poslova ustanovili su "Policijske ciljeve" od pet ključnih točaka i zajednički osnovali radnu skupinu, kako bi se učinkovitije usredotočila koordinacija između Ministarstva unutarnjih poslova i Misije³⁰. Jedan od primarnih ciljeva je pomoć u razradi dodatnih mjera koje će osigurati odvajanje operativnih poslova policije od političkog utjecaja, neovisno o sastavu Vlade. Ostali ciljevi odnose se na rješavanje pritužbi zbog navodnog neprimjerenog ponašanja policije u slučajevima imovinskih razmirica i zahtjeva za državljanstvo te na pomaganje Ministarstvu pravosuđa, uprave i lokalne samouprave u provedbi sveobuhvatnog programa zaštite svjedoka, koji uključuje obitelji svjedoka i osoblje suda³¹.

RAD S NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

Snaga nevladinih organizacija (NVO) znatno se razlikuje diljem zemlje. Nevladine organizacije u gradovima poput Zagreba, Rijeke, Splita ili Osijeka dobro su obučene i profesionalne, uglavnom zbog velikih investicija međunarodnih organizacija i agencija od 1991. godine. U udaljenim i ratom pogođenim područjima situacija je znatno drugačija. U razdoblju između 1991. i 1999. godine, javna potpora organizacijama koje

se bave ljudskim pravima i izgradnjom demokratskih institucija bila je slaba. Masovno preseljavanje stanovništva tijekom oružanog sukoba uništilo je osjećaj zajednice koji je od pomoći u radu nevladinih organizacija. Osim toga, bez obzira na političku pripadnost, općeniti stav nekih tijela vlasti prema nevladinim organizacijama i dalje je indiferentan ili sumnjičav.

Kako bi se osnažio sektor nevladinih organizacija, Vlada je 14. ožujka 2002. godine osnovala Vijeće za razvoj građanskog društva, kao Vladino savjetodavno tijelo. Vijeće uključuje 21 člana, od kojih su 10 predstavnici Vlade na razini zamjenika ili pomoćnika ministara, kao i pročelnici drugih tijela državne uprave; 11 članova su predstavnici zajednice nevladinih organizacija. Predsjednik Vijeća je predstavnik nevladinih organizacija. Misija još treba ocijeniti djelovanje ovog Vijeća.

Od 1999. Misija je svoje napore na području nevladinih organizacija posvetila podupiranju masovnih projekata i građanskih inicijativa u ratom pogođenim područjima. Projekti su se usredotočili uglavnom na mlade i organizacije žena, te izgradnju kapaciteta nevladinih organizacija kako bi se unaprijedila suradnja među svim dijelovima društva. Tijekom proteklih šest mjeseci, Misija je zamijetila pojačane kontakte među nevladinim organizacijama, udruženjima i lokalnim vlastima, budući su projekti za poticanje sudjelovanja i partnerstva što ih je sponzorirala Misija urodili plodom.

Kronične poteškoće u osiguranju financijskih sredstava i prostora i dalje su u prošloj polovici godine otežavale rad mnogih nevladinih organizacija. Sredstva lokalne samouprave i privatnog sektora nisu dovoljna. Kao posljedica toga, nevladine se organizacije i dalje najvećim dijelom oslanjaju na međunarodne doprinose i neplaćene volontere. Iako je usvajanje Zakona o udrugama u rujnu 2001. stvorilo povoljnije okruženje za nevladine organizacije, pravni okvir koji potiče donacije putem odbijanja od poreza ili oslobođanjem od poreza organizacija koje se bave ljudskim pravima i izgradnjom institucija, pomogao bi u rješavanju tog problema. Vladin ured za udruge trenutno istražuje ovo pitanje.

Jedan pozitivan događaj u ovom izvještajnom razdoblju bilo je jačanje aktivnosti nevladinih organizacija, organiziranih putem koordinacijskih sastanaka koje su pokrenule međunarodne organizacije. U istočnoj Slavoniji Misija je poslužila kao katalizator u mnogima od njih, a to je zadaća koju namjerava nastaviti diljem Hrvatske u 2002. godini. Prva regionalna smotra nevladinih organizacija održana u studenom 2001. u Osijeku i široko rasprostranjeni "Priručnik građanskih inicijativa – istočna Slavonija", koji je sponzorirala Misija, bile su dvije takve inicijative proistekle iz ovih koordinacijskih sastanaka. Drugi pozitivan pomak bile su aktivnosti premijera Ivica Račana na stvaranju pozitivne slike o nevladinim organizacijama tijekom prosinačke proslave Međunarodne godine volontera.

ZAKLJUČAK

Hrvatska se suočava s nekoliko izazova. Njezin ambiciozan cilj postajanja dijelom euro-atlantske zajednice, koji je potvrđen potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) s EU-om u listopadu 2001. Godine, i najavom Akcijskog plana

članstva (MAP) s NATO-om u svibnju 2002. godine, istaknuo je nužnost hitnog rješavanja nekoliko problema unutar mandata Misije od kojih su mnogi posljedica oružanog sukoba.

Vlada je dala nekoliko važnih izjava o politici u svezi s povratom imovine, reformom pravosuđa, regionalnom suradnjom, zakonom o manjinama, itd. U mnogim slučajevima, namjere tek trebaju biti popraćene Vladinim odlukama ili zakonima. Provedba odluka u svezi s povratkom i povratom imovine bila je spora. Iako će rješavanje većine problema zahtijevati dosta vremena, ostvarivanje napretka tijekom narednih šest mjeseci trebalo bi biti moguće kako bi se:

- Stvorila povoljnija atmosfera za povratak izbjeglih i raseljenih osoba, kako među povratnicima ponaosob tako i među zajednicama koje ih primaju. Mjere koje treba poduzeti uključuju informiranje i ulaganje napora u stvaranje javne svijesti za promicanje pomirbe, napore u smanjivanju nesigurnosti koja proizlazi iz optužnica za ratne zločine u odsutnosti, mjere protiv zastrašivanja povratnika srpske nacionalnosti u nekim područjima, te poticanje inicijativa građanskog društva;
- Uklonile preostale pravne i administrativne zapreke povratku izbjeglih i raseljenih osoba. Trebale bi se poduzeti mjere za priznavanje prava na naknadu za izgubljeno stanarsko pravo u svim dijelovima zemlje, pojednostavljivanje pravnog i administrativnog okvira za povrat imovine, brže izvršavanje odluka o povratu imovine, te pružanje podrške povratu imovine kroz dostatna financijska sredstva. Trebalo bi javno priznati kako pravo vlasnika prevladava nad interesima korisnika imovine. Trebale bi se poduzeti dalje mjere za lakše stjecanje državljanstva za bivše stanovnike;
- Razvio dijalog s regionalnim susjedima o pitanjima povratka kako bi se uskladila pravila te povećala transparentnost i predvidljivost. To bi moglo uključivati usklađivanje postupaka i propisa za povrat imovine, prekogranične napore za jačanje javne svijesti, mjere u svezi s istragama ratnih zločina, stjecanje državljanstva od strane bivših stalno naseljenih osoba, itd;
- Potaknulo pitanje nedostataka u pravosuđu kako bi se osnažila vladavina prava, jamčila osnovna prava, kako bi se potaknuo povratak te, u isto vrijeme, poboljšali uvjeti za ulaganje, gospodarski razvoj, itd. Problemi koji bi se trebali početi rješavati uključuju nagomilane sudske slučajeve, trajanje sudskih postupaka, nedostatnu provedbu sudskih odluka, nedostatak ujednačene sudske prakse u slučajevima povrata imovine, itd. Postoje dobre mogućnosti za daljnje poboljšanje kaznenih postupaka za ratne zločine i suradnju s ICTY-jem;
- Uspješnije uključile manjine u društvo i politički život. To će zahtijevati razvoj propisa o manjinama, uključujući Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, koji će same manjine smatrati korisnim i legitimnim, te uklanjanje diskriminatorskih odredbi u ostalim propisima. Propisi bi trebali uključivati pravične odredbe za predstavljanje manjina u izabranim i upravnim tijelima;

- Otklonile mogućnosti političkog utjecaja na ključne sektore društva, posebice sudstvo, medije i policiju. Glede medija, to će uključivati razradu novog zakona o medijima i transformaciju državnog radija i televizije u javni elektronički medij;
- Angažiralo na učinkovitijem i djelatno usmjerenom dijalogu s međunarodnom zajednicom o povratku, reformi sudstva, policijskoj reformi, itd., u cilju izgradnje konsenzusa, kako bi se osigurala kvaliteta odluka i zakona, te osigurala kompatibilnost s nastojanjima Hrvatske na euro-atlantskim integracijama. To će zahtijevati rane konzultacije o zakonodavstvu unutar savjetodavnih tijela koja su stvorena zajedno s međunarodnom zajednicom.

BILJEŠKE

¹ Međunarodne preporuke naglašavaju kako bi se trebala provesti reforma važećih hrvatskih propisa o medijima na način da HRT i upravna tijela koja nadgledaju javne i privatne medije postanu potpuno neovisna o državnoj kontroli. Jedan prijedlog bio je da se spoje Zakon o HRT-u i Zakon o telekomunikacijama u jedan zakon o emitiranju, koji uključuje stvaranje samo jednog vijeća za emitiranje kao neovisnog regulatornog tijela kako za javne tako i za privatne medije.

² Tri zapažena događaja oslikavaju ovu tvdnju. Epizoda popularne govorne emisije HTV-a *Latinica* iz siječnja 2002. godine, istaknula je navodne nedostatke u hrvatskom sudstvu, posebice neriješene istrage i tekuća suđenja kriminalnim organizacijama, medijskim tajkunima, kao i ulogu navodnog medijskog kartela koji kontrolira hrvatske medije. Emitiranje ove epizode bilo je povod izjavi državnog odvjetnika o mogućnosti podizanja tužbe protiv sudionika emisije. Emisija je izazvala široku javnu debatu o slobodnim medijima, a Predstavnik OESS-a za slobodu medija uputio je pismo ministru vanjskih poslova, izražavajući zabrinutost zbog mogućeg kaznenog gonjenja odgovornih novinara. Još jedna prethodno snimljena emisija *Latinice* skinuta je s programa neposredno prije emitiranja 18. veljače. Emisija se namjeravala baviti pitanjem bi li bilo potrebno uvesti zakon koji bi zabranjivao korištenje simbola vezanih uz ustaški režim, kao i političke stranke koje nastavljaju promicati to razdoblje hrvatske povijesti. Otkazivanje emisije prouzročilo je široku osudu medija, potaknuvši glavnu urednicu HTV-a na obećanje kako će se emisija emitirati drugom prigodom. Na posljeticu, bankovni računi hrvatskog tjednika *Feral Tribune* zamrznuti su 4. ožujka slijedom presude Općinskog suda u Zagrebu, koja je tjedniku dosudila plaćanje oko 200.000 HRK dvojici odvojenih tužitelja koji su protiv tjednika podnijeli tužbu za naknadu štete prouzročene objavljivanjem dva odvojena članka u 1993. i 1995. godini. Sud je presudio kako su članci prouzročili “mentalnu patnju” zbog prirode određenih izjava o tužiteljima. *Feral* je izjavio kako novčana kazna prijeti potpunim prestankom rada tjednika. Predsjednik Stjepan Mesić i mnogi drugi osudili su sudsku odluku kao pretjeran pritisak na medije, iako su presude ostale, a *Feral Tribune* je platio tužiteljima, uz pomoć javnih donacija.

³ Neke od izmjena i dopuna Zakona o kaznenom postupku, usvojenih 17. svibnja 2002. godine, uključuju: odredbe koje potanko opisuju suradnju između policijskih vlasti i državnog odvjetništva u predistražnoj fazi, ukazujući na vodeću ulogu državnog odvjetništva u istragama; obvezu za policiju i druga državna tijela za pružanje obavijesti na zahtjev državnog odvjetništva; jednomjesečni rok za izdavanje pisanih presuda nakon objave usmene presude, nepoštivanje roka kao temelj za žalbu; uvođenje “kućnog pritvora”; te odredbe o pritvoru mentalno oboljelih optuženika u psihijatrijskim ustanovama radije nego u zatvorima.

⁴ Primjeri nepoštivanja odluka Ustavnog suda od strane Sabora i izvršnih tijela uključuju sljedeće: Prvo, iako je Ustavni sud odlučio 1999. godine proglasiti nevažećim dijelove Zakona o naknadi imovine oduzete za vrijeme jugoslavenskog komunističkog režima iz 1996. godine, Sabor nije usvojio korektivnu legislativu unutar izvornog roka Suda od travnja 2000. Suočen s istekom petog roka 1. srpnja 2002., Sabor trenutno razmatra zakonski prijedlog. Drugo, u nizu slučajeva, od kojih je posljednji iz veljače 2002., Sud je proglasio nevažećim odluke Ministarstva unutarnjih poslova i Upravnog suda, uskraćujući državljanstvo naturalizacijom na osnovi uvjeta petogodišnjeg stanovanja za nehrvate. Ministarstvo rada i socijalne skrbi nastavilo je s uskraćivanjem građanskih povlastica, na primjer, konvalidacije godina službe koje se broje za mirovine na osnovi upravnih odrednica o “sudjelovanju u paravojsnim formacijama”, usprkos odluci Ustavnog suda iz 1999., prema kojoj je u analognoj situaciji uklanjanje građanskih povlastica, na primjer, ukidanje stanarskog prava zasnovano na odluci građanskog suda o “sudjelovanju u neprijateljskim aktivnostima”, a u odsustvu kaznene presude, suprotno ustavnim jamstvima. Na koncu, Vlada još nije postupila prema odluci Ustavnog suda iz studenoga 2000. godine prema kojoj Upravni sud nije sud pune nadležnosti za imovinska prava. Stoga se u takvim slučajevima strankama u postupku pred Upravnim sudom i dalje negira pravo na pošteno suđenje kako je to mandatirano čl. 6. Europske konvencije o ljudskim pravima.

⁵ U vrijeme povlačenja Nacrta Ustavnog zakona, Venecijanska komisija Vijeća Europe ponovno je potvrdila nekoliko s njime povezanih preporuka, posebice da se preambula Ustava izmijeni kako bi se uklonio specifičan popis manjina. Komisija je također preporučila nekoliko promjena Zakona o izboru članova zastupničkih tijela jedinica lokalne i regionalne samouprave iz 2001. (nadalje: Zakon o lokalnim

izborima) koje imaju "... značajan utjecaj na manjine", poglavito zakonski prag od 5 posto koji se smatra "... prilično visokim i mogao bi isključiti zastupanje nacionalnih manjina". Iako sadašnji Zakon o lokalnim izborima poziva na odražavanje razmjerne zastupljenosti nacionalnih manjina u statutima lokalne i regionalne samouprave, Venecijanska je komisija utvrdila kako je Zakon po tom pitanju dvosmislen, poglavito s obzirom na alternativno spominjanje "adekvatne zastupljenosti" nacionalnih manjina.

⁶ U međuvremenu, Vlada je tražila smanjenje financiranja Zajedničkog vijeća općina (ZVO), glavnog tijela srpske samouprave, stvorenog u bivšem UNTAES području, te namjenu većine njegovih sredstava kulturnim djelatnostima. ZVO je to pripisalo želji Vlade da smanji ulogu ovog tijela i na posljepku ga raspusti.

⁷ Zakon o konvalidaciji iz 1997. godine, donesen na insistiranje UNTAES-a, omogućio je priznavanje od strane hrvatskih vlasti sudskih i upravnih akata te odluka izdanih od strane vlasti takozvane "Republike Srpske Krajine", kao i njihovu zamjenu s dokumentima iz nadležnih tijela Republike Hrvatske. Akti koji potkopavaju zakonska prava prema tom Zakonu uključuju napatke ministarstva iz 1998. godine, koji zabranjuju priznavanje svih godina službe koje se broje za mirovine akumulirane od strane bivših stanovnika takozvane "Republike Srpske Krajine", ako je podnositelj zahtjeva sudjelovao u paravojnim formacijama, kao i Vladine uredbe iz 1998. godine koje su propisale, između ostalog, rok za prijavu u 1999. godini za priznavanje godina radnog staža. Zahtjev za ocjenu ustavnosti i zakonitosti jedne od ovih Vladinih odluka nalazi se u postupku pred Ustavnim sudom.

⁸ Stambena imovina oštećena u "terorističkim aktivnostima" izričito je isključena iz Zakona o obnovi iz 2000. godine.

⁹ Odredbe su sadržane u člancima 184a i 184b.

¹⁰ Ograničenje odštete na osobne povrede i isključenje oštećene imovine imalo bi za posljepicu miješanje u tekuće postupke u kojima su neki podnositelji zahtjeva za naknadu već zaprimili presude koje dusuđuju naknadu. Prijedlog otklanja pristup sudu čak i u neriješenim slučajevima, nadomještajući administrativni pravni lijek.

¹¹ Venecijanska komisija je također izrazila zabrinutost u svezi s glasačkim pravima, jer stalno naseljeni nehrvati koji ne mogu dobiti državljanstvo, kako je opisano u tekstu, ne mogu sudjelovati na lokalnim izborima.

¹² Od veljače 1997. godine, Ministarstvo unutarnjih poslova izvijestilo je Posebnog izvjestitelja Komisije Ujedinjenih naroda za ljudska prava, kako je izdano 20.000 odluka o ukidanju stalnog naseljenja za stanovnike od prije sukoba koji nisu stekli hrvatsko državljanstvo i koji su bili izvan zemlje više od jedne godine, bez prijavljivanja svojeg stanovanja Ministarstvu ili konzularnim dužnosnicima.

¹³ Kao jedan značajan primjer, Županijski sud u Zadru primijenio je oprost na jednu veliku skupnu optužnicu u kojoj su se dokazi smatrali nedostatnima za podizanje optužnice protiv 58 Srba.

¹⁴ Za razliku od toga, određen broj Srba čije su presude za ratne zločine pravomoćne i koji su iscrpili sve uobičajene pravne lijekove prije izbora nove Vlade 2000. godine, ostaju u zatvoru prema presudama sumnjive valjanosti.

¹⁵ Odgode uključuju neuspjeh županijskih sudova da izdaju pismene presude u zakonskom roku nakon objave usmene presude. Budući se žalba ne može podnijeti dok se ne izda pismena presuda, sudske odgode onemogućuju pravo na žalbu. Čini se kako je određen broj postupaka također obustavljen, bilo u fazi istražnog postupka, suđenja ili žalbe, iako nisu formalno odbačeni ili prekinuti.

¹⁶ Na primjer, 14. svibnja 2002. godine, Županijski sud u Osijeku osudio je 12 Srba u odsutnosti za ratne zločine protiv civila na temelju izmijenjene optužnice iz veljače 2002. godine. Optužbe protiv dva optuženika koji su se pojavili pred sudom u ranijoj fazi slučaja smanjene su od strane županijskog državnog odvjetnika s genocida na oružanu pobunu, a optuženici su pušteni iz pritvora.

¹⁷ Primjeri slučajeva koji sugeriraju nejednakost uključuju dva slučaja na Županijskom sudu u Bjelovaru, naime, takozvani slučaj “Virovitica” (trojica Hrvata osuđenih na godinu dana zatvora za ratne zločine protiv civila) i slučaj “Bjelovar” (četvorica hrvatskih vojnika oslobođenih optužbe za ratne zločine protiv civila i ratnih zarobljenika u ispolitiziranom ozračju). Bjelovarski županijski državni odvjetnik uložio je žalbu u oba slučaja. Drugi primjeri uključuju takozvani slučaj “Pakračka Poljana” pred Županijskim sudom u Zagrebu (Hrvati su optuženi za ubojstvo pripadnika njihove vlastite jedinice no ne i za mučenje i ubojstvo srpskih zatvorenika), te takozvani slučaj “Varivode” pred Županijskim sudom u Šibeniku (optuženi Hrvati optužili su sami sebe tijekom istrage i tužba je odbačena).

¹⁸ Zastrasivanje svjedoka na sudu također je primjećeno u karlovačkom Županijskom sudu u slučaju Fikreta Abdića. U slučaju Zorane Banić, izručene iz Švicarske u studenom 2001. godine, nepovoljan publicitet prije suđenja i prijetnje bile su popraćene odbijanjem lokalnih odvjetnika da zastupaju optuženu. Prijetilo se njenim odvjetnicima iz Zagreba, čiji je zahtjev za premještanjem postupka iz Županijskog suda u Zadru na drugo mjesto bio odbijen. Raspirivačko izvještavanje medija u Zadru uzrokuje zabrinutost oko mogućnosti poštenog suđenja.

¹⁹ Čini se kako ova brojčana razlika potječe iz razlike u izvještajnim izvorima. Većina Srba koji su prijavljeni kao nestali iz Hrvatske, prijavljeni su Međunarodnom odboru Crvenog križa (ICRC), a ne Vladinom uredu. K tomu, mnogi Srbi, kao i Hrvati i osobe iz drugih etničkih skupina, nikada nisu bili službeno prijavljeni kao nestali u bilo kojem pouzdanom popisu nestalih osoba iz Hrvatske.

²⁰ Europski sud za ljudska prava široko tumači “imovinu” u svrhu članka 1. Protokola 1. Europske konvencije o ljudskim pravima kako bi uključio različita imovinska prava i interese koji imaju ekonomsku vrijednost. Nadalje, Komora za ljudska prava u Bosni i Hercegovini, izravno primjenjujući Europsku konvenciju, utvrdila je kako je stanarsko pravo “imovina” prema članku 1. Protokolu 1. Vidjeti, naprimjer, *M. J. protiv Republike Srpske (1997)* i *Kevešević protiv Federacije Bosne i Hercegovine (1998)*.

²¹ Druge dvije točke zadaća koje je predložila Misija uključuju relevantne aspekte Zakona o statusu prognanika i izbjeglica i Zakona o obveznim odnosima.

²² Ovaj broj uključuje domove registrirane kao zauzete od strane Vlade i procjenu broja domova koji su još uvijek zauzeti a nisu registrirani.

²³ Prema istraživanju koje je Misija provela pri lokalnim vlastima u Sisačko-moslavačkoj županiji, oko 3.500 zauzetih stambenih jedinica samo u ovoj županiji nije registrirano. Ipak, ne zna se koliko je od ovih izostavljenih stambenih jedinica ostalo zauzeto. Kao odgovor, Ministarstvo za javne radove, obnovu i graditeljstvo tvrdi kako postoji samo malen (nespecificiran) broj takvih domova, odnosno, nezakonito useljenih stambenih jedinica za koje relevantne vlasti nisu izdale rješenja.

²⁴ Prema Ministarstvu za javne radove, obnovu i graditeljstvo, postupci povrata imovine za stambene jedinice dodijeljene na drugačije načine od onih predviđenih Zakonom iz 1995. godine bili su spori zbog toga što mnogi zakoniti vlasnici nisu bili utvrđeni.

²⁵ Ako se usvoji, nacrt izmjena i dopuna ponovno bi učinio pravosnažnim zahtjev za alternativnim smještajem sličan onome kojega je Ustavni sud prethodno proglasio nevažećim. (Vidjeti Povrat imovine – odjeljak Problemi).

²⁶ Vlada tvrdi kako ove deložirane osobe srpske nacionalnosti imaju pravo podnijeti zahtjev za “stambeno zbrinjavanje”. Međutim, dodjela alternativnog smještaja nije preduvjet za deložacije u Podunavlju.

²⁷ Jedanaest obitelji bosanskih Hrvata koje su stigle u ljeto 2001. godine, nedavno je primilo građevinski materijal kako bi popravili oštećene kuće u vlasništvu Vladine agencije za promet određenim nekretninama (APN-a), koje im je dala u najam. Ove obitelji su među prvim korisnicima državnog stambenog zbrinjavanja artikuliranog u izmjenama i dopunama Zakona o područjima posebne državne skrbi iz lipnja 2001. godine i Uredbi o uvjetima i kriterijima za smještaj u područjima od posebne državne skrbi iz veljače 2001. godine. Prema izjavama Vlade, osiguravanje alternativnog smještaja za korisnike koji na to imaju pravo a koji bi trebali iseliti iz imovine u tuđem vlasništvu za razliku od stambenog zbrinjavanja novih naseljenika je prioritet za 2002. godinu. K tomu, ovih 11 obitelji dobilo je status “povratnika” od strane

Uprave za prognanike, povratnike i izbjeglice (o kojoj se još uvijek govori kao o Uredu za prognanike i izbjeglice (ODPR-u)), Ministarstva za javne radove, obnovu i graditeljstvo, čime su stekli pravo na šestomjesečnu naknadu za životne troškove kao i zdravstveno osiguranje.

²⁸ Hitno je potrebno obratiti pažnju na središnju Hrvatsku kako bi se uklonilo napušteno oružje s brojnih lokacija koje su dostupne javnosti.

²⁹ Vlada je 13. svibnja 2001. godine također usvojila “Nacionalni program poboljšanja opće sigurnosti putem dragovoljne predaje oružja, municije i minsko-eksplozivnih sredstava”. Zbog toga što je tek nedavno donesen, Misija tek mora ocijeniti Program i njegovu provedbu.

³⁰ Radna skupina službeno se zove “Radna grupa Ministarstva unutarnjih poslova za razvoj”.

³¹ Ostali ciljevi uključuju napore za ocjenjivanje učinkovitosti donatorske obuke, savjete u provedbi programa rada komunalnog redarstva diljem zemlje, te pomoć u razvoju učinkovitih i nediskriminatorskih načina odabira, promicanja i ocjenjivanja u upravi i rukovođenju ljudskim resursima.